

HARBIYLAR NUTQIDA JARGONNING IFODALANISHI

Maripova Xurshidaxon Muzafarjonovna
Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi
<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.01.1.020>

Annotatsiya. Maqolada harbiy frazeologik jargonning milliy-madaniy xususiyatlari haqida so'z borgan. Harbiy hizmatchilarning frazeologik tasviri jargon orqali bayon qilingan. Iboralarning mazmunini to'g'ri anglash, ayniqsa, badiiy tarjimada juda muhimdir. Maqola nafaqat nemis tili o'qituvchilariga, balki to'g'ridan-to'g'ri madaniyat tarixiga, semantik jihatlariga qiziqadigan keng ommaga ushbu jihatlarni o'z ona tilining mos analoglari bilan taqqoslash imkonini berish maqsadida yozilgan.

ВЫРАЖЕНИЕ ЖАРГОНА В ВОЕННОЙ РЕЧИ

Марипова Хуришдахан Музафарджонова,
преподаватель Ферганского государственного университета.

Аннотация. В статье говорится о национально-культурных особенностях военного фразеологического жаргона. Фразеологический образ военнослужащих выражается посредством сленга. Правильное понимание смысла выражений очень важно, особенно при художественном переводе. Статья написана не только для преподавателей немецкого языка, но и для широкой общественности, непосредственно интересующейся культурно-историческими и смысловыми аспектами, с целью сравнения этих аспектов с соответствующими аналогами родного языка.

EXPRESSION OF JARGON IN MILITARY SPEECH

Maripova Khurshidakhan Muzafarjonovna,
teacher at Fergana State University

Abstract. The article talks about the national-cultural features of military phraseological jargon. The phraseological image of military personnel is expressed through slang. Correct understanding of the meaning of expressions is very important, especially in literary translation. The article is written not only for teachers of the German language, but also for the general public, who are directly interested in cultural history and semantic aspects, to allow comparison of these aspects with the corresponding analogues of their native language.

Tayanch so'z va iboralar: submadaniyat, jargon, frazeologik birliklar, harbiy, madaniyat, ijtimoiy, munosabat, xususiyatlar.

Ключевые слова и выражения: субкультура, жаргон, фразеологизмы, военные, культурные, социальные, отношение, характеристика.

Keywords and expressions: subculture, jargon, phraseological units, military, cultural, social, attitude, characteristics.

Inson ongida lingvistik tasvir nafaqat real obyektlarni aks ettiradi, balki shaxsning ularga bo'lgan munosabatini ham o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, inson tomonidan olamni aks ettirish passiv emas, balki faol bo'lganligi sababli obyektlarga munosabat ushbu obyektlar tomonidan shakillantiriladi va faoliyat orqali o'zgartiriladi.

Shaxsning dunyoqarashi ijtimoiy guruh madaniyati bilan belgilanadi. Bir xil voqelik hodisalarni idrok etish va talqin qilish jamiyatga mansub bo'lgan jamoa xususiyatlariga qarab farqlanadi.

Xar qanday rivojlangan jamiyatning ajralmas qismi qurolli kuchlar, davlat suverenitetini himoya qilish va harbiy maqsadlarni amalga oshirishdagi vazifalar yotadi.

Armiya jamiyati bu o'zlari bajaradigan ijtimoiy funksiyani biladigan o'ziga xos munosabatlar madaniyati, axloqiy ko'rsatmalar, qadriyatlar tizimiga ega bo'lgan, odamlarni birlashtirgan, tarihan shakillangan jamoadir.

Vatan himoyachisining harbiy mehnati va kundalik hayotining o'ziga xos xususiyatlari harbiy submadaniyat vakilining shaxsiyatiga alohida talab qo'yilishi bilan ahamiyatlidir.

T.B.Shepaskayaning yoshlar submadaniyatining o'rni va umumiy madaniyat tizimidagi o'ziga xos xususiyatlari to'g'risidagi qoidalarga asoslanib, biz ham harbiy submadaniyatni quyidagilarga ajratamiz: 1) umumiy mentalitet, ramzlar, madaniy kodlar va dunyoqarash; 2) an'analar, marosimlar, xatti-harakatlarning stereotiplari va 3) madaniyat tashuvchisi va yaratuvchi muhitning umumiyliigi.

Harbiy xizmatchining kasbiy guruhning o'ziga xos sotsialekti (jargon) yordamida umumiy til mavjudligi bilan belgilanadi.

V.S.Yelestratov jargonga "kelajak madaniyati" jonli epitetini qo'llab, uning jadal rivojlanishida sotsialektning muhim ro'lini ta'kidlaydi.

Harbiy submadaniyat vakilining yashash joyi ularning frazeologik olamini boyitadi. Submadaniyatlarning norasmiy muloqot tildagi frazeologiyasini lingvokulturologik tadqiq qilish, submadaniyatning ijtimoiy tuzilish xususiyatlarini tahlil qilish imkonini beradi, shuningdek etnik guruhning mentalitetini ifodalash uchun "samimiy zamin"ni yaratadi.

Submadaniyat tilining frazeologik birliklarning konnotativ ma'nosida madaniy ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlab, E.M.Beregovskaya sotsialekt frazeologik birliklarining paradoksal xususiyatini, ularni har qanday frazeologik birlik va jargon kabi beqarorligini qayd etadi.

Jargonning alohida ijtimoiy va kommunikativ maqomi tilning boshqa quyi tizimlari bilan "funktional to'ldiruvchanlik" xususiyatiga ko'ra, adabiy til va sotsialekt o'rtasidagi munosabatlarni o'z ichiga oladi. Bir tomondan, nutqda jargonni ishlatadigan odamlar bir vaqtning o'zida adabiy tilni ham bilishadi va aloqa sohalaridagi holatlarda muvofiq ishlatadilar.

Boshqa tomondan, so'zlovchilar ongida mavjud bo'lgan qarama-qarshilik "adabiy til – jargon" ikki quyi tizimning leksik va frazeologik birliklarini kommunikativ shartlari bilan cheklaydi, ularning qo'shilishini oldini oladi va butunlikni saqlashga yordam beradi. Bu ikki tizim birliklari muloqot jarayonida ham foydalanishga ruxsat beradi, ham cheklaydi.

Harbiy frazeologik jargonlarning semantik tahlili

Harbiy frazeologik birlik	Ma'nosi
ABC-Abwehr	ABS-himoya. Bunda atom bombasi portlaganda kursant o'zini panaga urishi va boshini to'sib, himoya qilishi tushuniladi
ABC-Alarm	ABS-ogohlantirish. Bu signal bo'lib, harbiy xizmatchi ABS-signal chalinganda, darhol himoya kiyimini kiyishi, himoya niqobini taqishi kerak bo'ladi. Hattoki kursant og'ir jang mashqlaridan keyin va ovqatlanishga o'tirilganda ham signal bosilishi mumkin
ABC-Männchen	Harbiy xizmatchi xonadan chiqayotganda shkafini ochiq qoldirmasligi, hamma narsalarini, harbiy etiklar, niqob va boshqa buyumlarini joylashtirish bo'yicha mashq
ABC-Schutzbekleidung, persönliche	Ommaviy qirg'in quollaridan himoya qiluvchi shaxsiy kiyimlari. Joyni tejash uchun ryukzakda saqlash mumkin bo'lgan portativ fin saunasi
ABC-Schutzmaske	ABS-himoya niqobi. Gazniqobli forma. U harbiy xizmatchini yadroviy, kimyoviy yoki biologik hujum ta'siridan himoya qiladi
ABC-Übungsraum	ABS-mashq xonasi. Bu xonada Qurolli Kuchlarning 10 yillik gaz niqoblaridan foydalanish mumkinmi yoki yo'qmi, tekshiruv xonasi
Abfahrt grün	Imkon qadar tezroq ketish kerakligi haqidagi yashil chiroq signali
Adidas-Gefreiter	Kapralning norasmiy nomi. Chunki uning elkasida adidas krassovkasi kabi ko'p chiziqlar borligi uchun
Anonyme Alkoholiker	Anonim tarzda spirtli ichimliklar sotuvchiga nisbatan
Bälle flach halten	O'zini bosib olishlik. Masalan: Kamerad, immer schön die Bälle flach halten! Du bist schließlich nicht freiwillig hier. Og'ayni, o'zingni bosib ol! Sen o'z ixtiyoring bilan bu erda emassan.
Barbara, der heiligen Barbara huldigen	Barbaraga hurmat bajo keltirish. Bu erda Barbara ismi – Qurolli Kuchlar. Artileriyachilarining homiysi qurolli kuchlardir. Agar artileriyachi chanqoqlik bilan ko'p ichimlik ichsa, unga nisbatan shu ibora qo'llaniladi
BFD-Kurse	BFD-kurslari. Ish beruvchi bunday kurs uchun harbiy xizmatchini 5 kun ozod qilishga majburdir
Boden-Luft-Verbindungsoffizier	Harbiy ruhoniy. So'zma-so'z, er va havo bilan aloqa qiluvchi mutaxassis
Die magischen drei D	So'zma-so'z, sehrli uch D. Bosim/non
Fünf-Punkt-Landung	So'zma-so'z, besh nuqtada qolish; parashyutda qo'nish usuli: oyoq-tizza-bosh
Jawohl-Stube	Kompaniya ofisi
Machen tun	Biz bugun bajarishni xohlaymiz
Mein Freund Walther	Mening do'stim Valter. Qurolli kuchlar tomonidan ishlatiladigan R1 to'pponchasi. Bu qurol "Walther" tomonidan ishlab chiqilgan. Bu ibora Mayk Krugerning ahmoqona qo'shig'ida namoyon bo'ladi
Micky-Mäuse	Mikki-sichqonchalar. Bu – o'q otish poligonida kiyiladigan quloqchinlar. Quloqchalarning shakli sichqonnikiga o'xshaganligi uchun shunday nom olgan
NATO-Puschen	NATO-shippaklari – jangovar etiklar
Weitere Befehle, warten auf	Keyingi buyruqlarni kutamiz. Mashg'ulotlardan so'ng, butun kun davomidagi ish
NATO-Erotikdämpfer	Qurolli Kuchlarning ichki kiyimi
NATO-Evangelium	Hamma joydagi xizmat ko'rsatish qoidalar
NATO-Hotel	So'zma-so'z, NATO mehmonxonasi; kazarma
NATO-Kitt	Kartoshka pyuresiga o'xshash ovqat nomiga aytilgan
Hören und sehenbei Nacht	So'zma-so'z, kechasi eshitish va ko'rish; tunda o'zini qanday tutish kerakligini ko'rsatishga qaratilgan tadbir

Ushbu nemischa frazeologik birliklarning aynan o'zbekcha ekvivalentini topish qiyin. Ularning semantikasida Germaniya millati lingvistik ongining o'ziga xosligi, millatning

o'tmish madaniyati, tabiiy geografik muhitining o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, xalqning milliy-madaniyati an'anaviy turmushining turli tomonlari, etnik guruhning turmush tarzi kabi xususiyatlarni o'z ichiga oladi.

Harbiy xizmatchilarning tili o'ziga xos, ko'pincha cheklangan odamlar doirasiga tushunarli, hazil bilan ajralib turadi, bu harbiy jargonlarning shakllanishiga ta'sir qiladi. Harbiy xizmat sharoitida hazil hissiy funksiyani bajaradi - xavf tug'diradigan narsalar ustidan kulish orqali psixologik stressni engillashtiradi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, harbiy xizmatchilarning armiya submadaniyati avakilining frazeologik tasviri – milliy va professional xizmatni o'zida mujassam etgan bo'lib, harbiy jamoa a'zolarining ahloqiy yo'nalishlarini va qadriyatlarini belgilaydi.

Harbiy xizmatchilarning frazeologik dunyoqarashi o'ziga xos bo'lgan sotsialekt (jargon) yordamida umumiy til mavjudligini belgilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Береговская, Э. М. Фразеологизмы арго как специфический взгляд на мир / Э. М. Береговская // Фразеология в контексте культуры. - М.: Языки русской культуры, 1999. - Б. 108 - 113.

2. Л.Э.Бинович, Н.Н.Гришен, Немецко-русский фразеологический словарь 1975.

3. Дорошенко, А. В. Лексико-фразеологический фрагмент языка биржевой субкультуры (на материале английского языка) / А. В. Дорошенко // Фразеология в контексте культуры. - М.: Языки русской культуры, 1999. - Б. 86 - 95.

4. Елистратов, В. С. Арго и культура / В. С. Елистратов. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1995. - 231 б.

5. Елистратов, В. С. Словарь русского арго / В. С. Елистратов. - М.: Рус. словари, 2000. - 694 б.

6. Крысин, Л. П. Русское слово, свое и чужое: исследования по современному русскому языку и социолингвистике / Л. П. Крысин. - М.: Языки славянской культуры, 2004. - 888 б.

7. Маслова, В. А. Лингвокультурология: учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / В. А. Маслова. - М.: Академия, 2001. - 208 б.

8. Митрахович, В. А. Специфические характеристики военного социума / В. А. Митрахович // Образование и наука. - 2007. - № 5. - Б. 91 - 99.